

Position Paper voor het Rondetafelgesprek over de kosten en baten van de voorgenomen Klimaatwet

26 oktober 2018

Het Nederlandse energienet

Nederland heeft een van de meest betrouwbare en betaalbare energienetten van de wereld. Om dat zo te houden investeren wij continu in onze netten. De energietransitie zorgt ervoor dat onze energiehuishouding en de inrichting van de netten van Nederland de komende jaren ingrijpend gaat veranderen. In Nederland zijn alle elektriciteits- en gasnetbeheerders in publieke handen. De twee landelijke netbeheerders (TenneT voor elektriciteit en GTS voor aardgas) zijn in handen van het Rijk. De zeven regionale netbeheerders zijn in handen van gemeenten en provincies. De energienetten worden onafhankelijk en publiek beheerd vanwege de cruciale rol die deze netten spelen om onze samenleving te laten draaien. Een succesvol model. Onze netten horen daarom tot de betrouwbaarste en meest betaalbare in de wereld.

Kosten in de energietransitie

De netbeheerders investeren elke dag en elk jaar fors in de betrouwbaarheid en capaciteit van de netten. Met of zonder Klimaatakkoord is dit nodig. Onze reguliere investeringen tot 2030 komen uit op ongeveer 24 miljard euro. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft becijferd dat de netbeheerders tot 2030 € 6 miljard extra moeten investeren om de ambities uit het klimaatakkoord te kunnen realiseren. Deze berekening van het PBL kunnen we onderschrijven. Netbeheerders benadrukken wel dat het alleen voor dit bedrag kan als er harde afspraken worden gemaakt over planbaarheid en versnelde investeringen.

Richting vanuit de politiek is noodzakelijk

Netbeheerders zijn nu al bezig met het aanleggen van het net voor de toekomst. Daarbij hebben we een investeringshorizon tot het jaar 2070. Hoe meer duidelijkheid er is over de koers van de energietransitie, hoe efficiënter we die investeringen kunnen inplannen. Om dat te kunnen doen moeten systeemkeuzes gemaakt worden. Hoeveel zelfvoorziening is bijvoorbeeld gewenst? Hoeveel keuzevrijheid wil de overheid burgers geven? Krijgen gemeenten de vrije hand bij het kiezen van de infrastructuur voor de verwarming? En hoeveel extra productie van duurzame elektriciteit uit zon en wind (op land en op zee) is gewenst? Door binnen afzienbare termijn zulke keuzes te maken, kan een snelle en efficiënte energietransitie worden gerealiseerd. Te lang wachten leidt tot knelpunten in de uitvoering en tot hogere kosten¹.

De netbeheerders hebben recent een scenariostudie uitgevoerd: Net voor de Toekomst². Uit deze studie komt naar voren dat verschillende toekomstbeelden (met bijvoorbeeld regionale of nationale regie, of generieke sturing) grote verschillen opleveren in het type net dat wij in de toekomst in Nederland gaan gebruiken. Zolang er geen duidelijke richting wordt gegeven moeten de netbeheerders met alle mogelijke scenario's rekening houden. Zeker is dat de energievoorziening in de toekomst duurder wordt dan vandaag de dag. De toezichthouder Autoriteit Consument & Markt (ACM) houdt toezicht op de kosten die netbeheerders maken en bepaalt of deze efficiënt worden besteed en hoe ze terechtkomen in de netwerkstarieven op de energierekening. De netbeheerders zelf

¹ De netbeheerders vragen niet om nationale keuzes voor technische oplossingen. Beoogd onderdeel van de RES is een langjarige planning van de infrastructuur.

² Zie: <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/resultaten-onderzoek-net-voor-de-toekomst-1204>

zullen er alles aan doen om de kosten zo laag mogelijk te houden. De komende tijd zetten we daarom vol in op drie sporen: voorspellen, verslimmen en verzwaren.

Voorspellen, verslimmen en verzwaren om de kosten zo laag mogelijk te houden

Voorspellen

Hoe beter de netbeheerders weten wat er gaat gebeuren, hoe beter de kosten in de hand te houden zijn. Voorspellen is daarom essentieel. Zo kan bij de keuze van locaties voor windmolens en zonneparken rekening worden gehouden met de beschikbare ruimte op het net. Als dit slim gebeurt, scheelt dit kosten en tijdrovende ruimtelijke procedures. Zeker in een tijd met krapte op de arbeidsmarkt door een tekort aan technisch geschoold personeel, is voorspelbaarheid en planmatigheid van groot belang. Het proces om tot Regionale Energiestrategieën (RES) te komen speelt hierbij een belangrijke rol. In samenhang met de verplichte investeringsplannen die netbeheerders vanaf 2020 moeten opstellen, moet dit de noodzakelijke voorspelbaarheid gaan bieden. Dit samenspel is logisch, maar helaas nog niet evident.

Verslimmen

Met slimme maatregelen om pieken in het net op te vangen hoeven we de netten niet maximaal te verzwaren. Dat scheelt aanzienlijk in maatschappelijke kosten. Met slimme apparaten en een slim energienet, kunnen netbeheerders voorkomen dat het net overbelast raakt tijdens pieken in vraag of aanbod. Netbelasting is regelbaar te maken door eisen te stellen aan apparaten en opwekinstallaties, zoals het automatisch afschakelen en het slim opladen van elektrische auto's.

Verzwaren

In de toekomst zullen we, bijvoorbeeld voor het verwarmen van huizen en voor elektrisch vervoer, meer (duurzame) elektriciteit gaan gebruiken. Zelfs als we onze netten verslimmen ontkomen we er dan ook niet aan de elektriciteitsnetten te verzwaren³.

Combineer elektronen en moleculen, gooi het gasnet niet zomaar weg

Door het slim combineren van elektriciteit, hernieuwbare gassen en warmte is het mogelijk de piekbelasting op het elektriciteitsnet door warmtevraag in een koude winter te verminderen. Netbeheerders benadrukken dat met name een integrale systeembenadering (een slim samenspel van elektronen en moleculen) noodzakelijk is voor het tijdig halen van de doelen én van de maatschappelijke portemonnee.

Ook in de toekomst hebben we gasvormige energiedragers zoals waterstof en groen gas nodig⁴. Zo kunnen gasvormige energiedragers makkelijker worden opgeslagen of goedkoper worden getransporteerd over lange afstanden. De netbeheerders zetten nu al bestaande gasnetten in voor het transport van hernieuwbare gassen. Daarnaast kijken zij ook naar de mogelijkheden om bestaande gasnetten te gebruiken voor het grootschalig transport en (op termijn) volledig gebruik voor biogas,

³ Verzwaren houdt in dat er meer en/of dikkere elektriciteitskabels worden aangelegd. Zeker wanneer dit (ondergronds moet) in steden en dorpen kost dat veel geld.

⁴ Zie: <https://www.berenschot.nl/actueel/2018/april/elektronen-moleculen-transitie/>

groen gas of waterstof⁵. Deze gassen kunnen een oplossing zijn voor seizoensopslag van energie en voor de verwarming van locaties waar oplossingen als elektrische warmtepompen (all-electric) of een warmtenet onmogelijk of onrendabel zijn, zoals historische binnensteden, kleine dorpskernen of afgelegen, oude en monumentale panden. Om hiermee te kunnen experimenteren is echter wettelijke ruimte nodig die er op dit moment niet is.

Door het slim hergebruiken van de bestaande gasnetten heeft de energiegebruiker ook meer keuzevrijheid om te kunnen kiezen tussen een warmtenetaansluiting, een gasaansluiting of een elektriciteitsaansluiting. Keuzevrijheid brengt echter hogere kosten met zich mee, waarbij de vraag is hoe en door wie die moeten worden opgebracht. Voortdurend zal dan ook gekeken moeten worden naar de juiste balans tussen drie verschillende elementen: het streven naar de laagste kosten, het behouden van snelheid en het creëren van keuzevrijheid.

Conclusie

Het is onvermijdelijk dat de kosten van het energienet zullen oplopen. De netbeheerders zullen er echter alles aan doen om de kosten zoveel mogelijk in de hand te houden. Voorspellen, Verzwaren en Verslimmen zijn daarbij de essentiële begrippen. Door nu keuzes te maken voor de toekomst, kunnen we investeringen die nodig zijn beter en efficiënter inplannen. Zo voorkomen we dat de rekening voor de burger te hoog wordt en het draagvlak daalt. Het is aan de politiek om deze handschoenen op te pakken en de regie te nemen. U kunt de kosten van de energietransitie beïnvloeden door planmatigheid te stimuleren, te sturen op een integrale systeembenadering (met meerdere energiedragers en over alle sectoren en bestuurlijke niveaus heen) en door een duidelijke koers uit te zetten. U zit aan de knoppen.

⁵ Zie: <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/huidige-gasnet-geschied-te-maken-voor-waterstof-1240> & <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/-300-miljoen-investeren-om-groei-groen-gas-mogelijk-te-maken-1230>